

สรุปย่อการบรรยาย

“A Room Is Not Just a Room: the Library as Place and Why It Matters”

โดย คริสเตียน ลอเออร์เซน (Christian Lauersen)

ผู้อำนวยการห้องสมุดประชาชนรอสกิลด์ เมืองโคเปนเฮเกน ประเทศเดนมาร์ก

ทำไมพื้นที่สาธารณะจึงมีความสำคัญ

ย้อนกลับไปช่วงกลางทศวรรษที่ 90 เกิดคลื่นความร้อนครั้งใหญ่ในเมืองชิคาโก มีผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์นี้ราว 800 คน ภายในช่วงเวลาเพียง 10 วัน เरिक โคลเนนเบิร์ก (Eric Klinenberg) ซึ่งขณะนั้นเป็นนักศึกษาด้านสังคมวิทยาของมหาวิทยาลัยชิคาโก จึงได้ศึกษารูปแบบการเสียชีวิตของพวกเขาเหล่านั้น

สิ่งแรกที่พบคือ ผู้ที่อยู่ในย่านคนมีรายได้น้อย มีอัตราการเสียชีวิตมากกว่าผู้ที่อยู่ในย่านคนรวย แต่เมื่อเขาค้นคว้าลึกลงไปกลับพบสิ่งที่น่าสนใจว่า มีพื้นที่เล็กๆ บางส่วนในย่านคนยากจน ที่มีอัตราการเสียชีวิตจากคลื่นความร่อนน้อยกว่าย่านคนรวย

เอริกได้ลงสำรวจพื้นที่และพบว่า ย่านคนจนที่มีอัตราการเสียชีวิตต่ำกว่าค่าเฉลี่ยดังกล่าว มีพื้นที่สาธารณะจำนวนมาก เช่นสวนสาธารณะ ศูนย์กีฬา ห้องสมุด ศูนย์ชุมชน พื้นที่สาธารณะเหล่านี้ทำหน้าที่เชื่อมโยงผู้คนและทำให้โครงสร้างพื้นฐานทางสังคมแข็งแกร่งขึ้น เมื่อชุมชนเกิดวิกฤติคนที่มีความใกล้ชิดกันมักคอยช่วยเหลือกัน

ผู้คนจึงเป็นหัวใจหลักของการทำงานเกี่ยวกับพื้นที่ และขอขยายการทำงานของห้องสมุดจึงเป็นเรื่องที่ไกลกว่าผนังและชั้นวางหนังสือ

ทำความเข้าใจผู้คนด้วย “ลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์”

ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ขั้นแรกเป็นเรื่องความต้องการทางกาย เช่น อากาศ น้ำ อาหาร ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า และการสืบพันธุ์ ขั้นถัดมา มนุษย์ต้องการความปลอดภัย เช่น ด้านการงาน เศรษฐกิจ และสุขภาพ ทหารที่เคยผ่านสมรภูมิมักมีสภาพจิตใจแตกสลายเมื่อกลับบ้าน เพราะเคยพบเจอกับสถานการณ์ที่ทำให้รู้สึกว่าชีวิตไม่ปลอดภัย และขั้นถัดมา มนุษย์ต้องการเป็นที่รักและรู้สึกเชื่อมโยงกับอะไรบางอย่าง เช่น ต้องการมีเพื่อน ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ที่ทำงาน หรือสโมสรฟุตบอล

ในอนาคตโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมของโลกจะอ่อนแอและมีระดับความโดดเดี่ยวสูงขึ้น จนกลายเป็นโรคชนิดหนึ่ง ยกตัวอย่างเช่น กรณีประเทศเดนมาร์กซึ่งมีประชากร 5.5 ล้านคน อัตราการเสียชีวิตของประชากรที่อยู่อย่างโดดเดี่ยวเพิ่มขึ้น 800 คนต่อปี มีผู้เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลและต้องการการดูแลสภาพจิตใจเพิ่มขึ้น 19,000 คน คิดเป็นค่าใช้จ่ายเป็นเงินประมาณ 11 พันล้านบาท

มีแนวคิดที่ว่าพื้นที่สาธารณะและห้องสมุดคือหนทางสำคัญในการต่อสู้กับความโดดเดี่ยวในสังคม โดย ไม่ได้หมายถึงเพียงเรื่องของหนังสือ แต่ยังหมายถึงพื้นที่ที่เปิดที่ทุกคนสามารถเดินเข้ามา เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมและใช้ทรัพยากรต่างๆ พูดคุยกับเจ้าหน้าที่ หรือนั่งดื่มกาแฟโดยไม่จำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์กับใครโดยตรงก็ได้

วิธีการสร้างพื้นที่สาธารณะ

แจน เกียล (Jan Gehl) นักออกแบบเมืองจากเดนมาร์ก กล่าวไว้ว่า *“เมื่อคุณทำงานด้านสถานที่ สิ่งแรกที่คุณต้องมองคือเรื่องการใช้ชีวิต จากนั้นจึงมองเรื่องพื้นที่ และมองเรื่องอาคารเป็นอันดับสุดท้าย”*

คำว่า “เทศะรังสรรค์” (placemaking) หมายถึง การสร้างพื้นที่สาธารณะที่ส่งเสริมสุขภาพ ความสุข และความเป็นอยู่ที่ดีของผู้คน หากนำมาใช้กับบริบทของห้องสมุด ก็จะหมายถึงการสร้างพื้นที่สาธารณะที่ส่งเสริมให้ผู้คนและชุมชนมีความสามารถในการเรียนรู้ สร้างความสัมพันธ์ และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง หลักคิดสำคัญในการสร้างพื้นที่สาธารณะ หรือ ‘เทศะรังสรรค์’ ได้แก่

1. **ชุมชนรู้ดีที่สุด** เมื่อใดก็ตามที่ต้องการสร้างพื้นที่สาธารณะ ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อหาคำตอบว่า ชุมชนนี้เป็นอย่างไร พวกเขามีความต้องการอะไร ใฝ่ฝันอะไร
2. **“พื้นที่” ไม่ใช่ “แบบ”** การออกแบบต้องมองให้ไกลกว่าตัวอาคารหรืองานออกแบบ แต่ต้องมององค์ประกอบของพื้นที่ เช่น สภาพแวดล้อม ผู้คน ร้านค้า สภาพอากาศ สีสน กลิ่น โรงงาน ฯลฯ
3. **ลงมือสำรวจชุมชน** คล้ายกับการทำงานของนักมานุษยวิทยา เพื่อหาคำตอบว่า อะไรที่น่าจะเหมาะกับชุมชนนั้น ชุมชนอยากมีพื้นที่แบบไหน เช่น ต้องการสวนสาธารณะ สนามกีฬา หรือห้องสมุด
4. **กำหนดวิสัยทัศน์** เป้าหมายของพื้นที่นั้นคืออะไร เช่น สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คน ต่อสู้กับความโดดเดี่ยว ต่อสู้กับอาชญากรรม หารายได้ ฯลฯ
5. **ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง** การสร้างพื้นที่เป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง เมื่อใดก็ตามที่ชุมชนเปลี่ยนแปลง พื้นที่ก็จะต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

กรณีศึกษาห้องสมุดประชาชนรอสกิลด์ (Libraries Roskilde)

ใจกลางเมืองรอสกิลด์เป็นที่ตั้งของสถานีรถไฟและมีถนนสายหลักทะลุผ่าน ตรงหัวมุมถนนถัดจากนั้นเป็นที่ตั้งของห้องสมุด ซึ่งในอดีตแทบไม่มีใครมองออกว่านั่นคืออาคารอะไร เพราะมีต้นปกคลุมไม้แน่นและกลายเป็นที่ขายยาเสพติด ซ้ำร้ายกว่านั้น ทางเข้าห้องสมุดยังอยู่ทิศทางตรงกันข้าม จึงให้ความรู้สึกเหมือนว่าห้องสมุดกำลังหันหลังให้เมือง

ต่อมาจึงมีการปรับปรุงพื้นที่ใหม่ โดยมีเป้าหมายหลักคือ ต้องการให้ห้องสมุดอ้าแขนต้อนรับเมืองและชุมชน ทั้งในแง่ของจิตวิทยาและการสร้างพื้นที่จริง มีการจัดเวิร์กช็อปและเสวนาบ่อยครั้ง เพื่อเปิดให้ผู้คนและกลุ่มคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่

บริเวณโดยรอบถูกปรับปรุงขึ้น มีการสร้างทางเข้าใหม่ เปลี่ยนด้านหลังอาคารให้กลายเป็นด้านหน้า เมื่อผู้คนมองมาจะสามารถรับรู้ได้ทันทีว่านี่คือห้องสมุด ด้านหน้ามีเวทีสำหรับทำกิจกรรมต่างๆ และด้วยความเชื่อเรื่องพลังของกลิ่น ทางเข้าห้องสมุดจึงเป็นที่ตั้งของคาเฟ่ กลิ่นขนมปังที่เพิ่งออกจากเตา กาแฟ และเค้ก ทำให้ทุกคนมีความสุข

ห้องสมุดประชาชนรอสกิลด์เพิ่งจัดทำรายงานชิ้นใหม่ เรื่อง “ความหมายของห้องสมุดสาธารณะที่มีต่อประชาชนและชุมชน” รายงานนี้พูดถึงคุณค่าและผลกระทบของห้องสมุด โดยมีข้อค้นพบที่น่าสนใจ 2 เรื่อง ประการแรก ห้องสมุดสาธารณะช่วยสร้างเสริมชุมชน โดยการเป็นสถานที่ที่ผู้คนมาพบปะกัน และได้รับประสบการณ์การอยู่ร่วมกับผู้อื่น เปรียบเสมือนสิทธิประโยชน์สาธารณะของทุกคน โดยเงินไม่ได้เป็นอุปสรรคกีดขวาง การเข้าถึงและใช้งาน อีกประการคือ ห้องสมุดทำหน้าที่เหมือนเป็นที่หลบภัยในชีวิตประจำวัน ซึ่งผู้คนสามารถมาฟังตัวอยู่ได้ เพื่อใช้เวลากับตัวเองและผู้อื่น

หญิงสาวอายุ 18 ปีคนหนึ่งบอกว่า “มีผู้คนหลากหลายที่มีใจตรงกันเรื่องห้องสมุด ใช้หนังสือร่วมกัน ใช้พื้นที่ร่วมกัน พื้นที่นี้หลอมรวมชุมชน”

ส่วนชายวัย 39 ปีบอกว่า “ห้องสมุดคือสถานที่ที่คุณมาคนเดียวแล้วรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของบางอย่างได้ คุณอยู่คนเดียวท่ามกลางกลุ่มคน นี่มีความหมายมากเลยสำหรับผม”

ห้องสมุดประชาชนรอสกิลด์ก่อนและหลังปรับปรุง